

sig om ordenens blomstring i hans højmestertid, og at det holdt sig usvækket gennem århundrederne uden at blive anfægtet. Det nye bind skulle forhåbentlig kunne danne grundlag for en vurdering af, om rygtet talte sandt. – Dets første hefte giver gode løfter om, at alle forventninger i så henseende vil blive indfriet.

HERLUF NIELSEN

The Manual from Notmark. Gl. Kgl. Saml. 3453.8°. Edited by KNUD OTTOSEN. Bibliotheca Liturgica Danica. Series Latina Vol. I. Institut for dansk Kirkehistorie. Copenhagen, G.E.C. Gad, 1970. 124 s. 31,05 kr.

I smukt tryk og med plancher af originalhåndskriftet lanceres hermed den nye række af liturgiske tekster, som vil gøre mange vanskeligt læselige og vanskeligt forståelige håndskrifter tilgængelige for en bredere kreds. Manualen er opkaldt efter Notmark på Als, hvorfra det stammer, men en kyndig sammenligning med de liturgiske bøger fra Fyns stift gør det overvejende sandsynligt, at det hører hjemme i dette stift. Manualen rummer ritualerne for dåb, vielse, den sidste olie samt en del indvielser og velsignelser, hvoraf *Benedicchio ville* og dens årlige gentagelse nok er den mest interessante og originale.

Tekstudgivelsen er omhyggelig, og hvor der er lakuner i teksten eller der synes at være fejlskrivninger, er alternative muligheder angivet i noterne, hvor dog en enkelt fejl vist har sneget sig ind s. 70 1.6. Her foreslås *Et de syon tuere in eos* rettet til *in nos*, men da det drejer sig om velsignelsen af ringen ved ægtevielse, kan *nos* næppe høre hjemme her, og den rette læsning er formentlig *tuere eos* eller *tuere illos*. Dette stemmer også bedst med Ps. 19,3, hvorfra det stammer, hvilket mærkeligt nok ikke er angivet i det ellers så fuldstændige register over de liturgiske former.

Imidlertid er den slags bittesmå skønhedspletter uden betydning i sammenligning med udgavens værdi som helhed. I særdeleshed må man hilse selve udgivelsesprincippet velkomment, som det præciseres på s. 28: Man vil ikke foranstalte nogen efterforskning efter »originale« tekster, for enhver liturgisk tekst, som har været anvendt i kulten, er eo ipso autentisk. Det er så sandt som det er sagt, og måske tør man håbe, at denne udgave vil medvirke til at afsvække den perfektionisme, der præger – og i vid udstrækning kvæler – mange tekstudgivelser. På mere end én måde har vi grund til at lykønske udgiverne og os selv med denne lovende start på det nye projekt.

ANNE RIISING

J. O. ARHNUNG(†): Roskilde Domkapitels Historie. II. 1416–(1536). Udg. af TROELS DAHLERUP. Institut for dansk Kirkehistorie. København, G. E. C. Gad, 1970. 232 s. Ill. Bilag. 74,25 kr.

Forfatterens død i 1968 hindrede ham i at fuldende sit arbejde om Roskilde domkapitel, hvoraf 1. bind udkom 1937 som disputats, og det er glædeligt, at

den store, trykfærdige del af hans manuskript alligevel er udkommet. Det omfatter en indledning om bispestolen og kapitlet i almindelighed, en redegørelse for de enkelte alters historie, og endelig en overordentlig grundig gennemgang af alt materialet vedrørende kapitlets gods og administration. Ligesom bind I bygger det på en minutiøs analyse og gennemgang af kilderne, og navnlig er det vanskelige materiale vedrørende godsbesiddelserne bearbejdet med den yderste omhu. Iøvrigt er bogen præget af den samme styrke og den samme svaghed som bind I (jvf. Alfred Otto i H.T. 10. rk. V, s. 552 ff.), idet den i altovervejende grad er koncentreret om domkapitlets økonomiske og administrative organisation og funktion. Der er ikke ofret mange ord på sådanne væsentlige emner som kannikernes studier ved udenlandske universiteter, liturgi, kapitlets forhold til andre domkapitler eller til udlandet. Forf. er naturligvis i sin gode ret til at begrænse sig til de emner, han foretrækker, men man tør måske nok sige, at under disse omstændigheder bliver titlen en anelse prætentios. Den lover lidt mere, end den kan holde, og der kunne være taget det fornødne forbehold i en undertitel.

ANNE RIISING

NYERE TID

RUTH PIKE: *Enterprise and Adventure. The Genoese in Seville and the Opening of the New World.* Ithaca, New York, Cornell University Press, 1966. xiv+243 s. Ill. \$ 6,75.

Sevillas rolle i forbindelsen mellem Spanien og den nye verden er blevet studeret flittigt – man behøver blot at minde om H. & P. Chaunus store 8-binds værk *Seville et l'Atlantique* (Paris 1955–59). Hvad professor Ruth Pike fra City University of New York vil med sin bog er at uddybe specielt hvad den genoesiske koloni i Sevilla betød for byens og dermed for hele Spaniens sociale, økonomiske og finansielle liv i det 16. århundrede.

Mens der har været en tilbøjelighed til at fremhæve det udenrigspolitiske systemskifte Andrea Doria fremkaldte i Genova som den begivenhed, der virkelig bragte genoenserne frem i første række i Spanien, betoner Ruth Pike mere den gradvise udvikling, hvis vigtigste drivkraft var de stigende muligheder for profit, Sevilla bød på. Mellem 1450 og 1500 fordobledes den genoesiske befolkning i byen, og den største vækst i kolonien i 16. århundrede fandt sted mellem 1503 og 1530.

Forfatteren følger genoesernes mangeartede virksomhed med handel og søfart, investering i opdagelsesrejser, lån til conquistadores, deltagelse i udviklingen af erhvervslivet i kolonieme og pengetransaktioner med den spanske stat. Af bogens 6 kapitler har de 3 tidligere været offentliggjort som artikler i tidsskrifterne *Journal of Economic History*, *Hispanic American Historical Review* og *Hispania*, og det kan ikke nægtes, at bogen i nogen grad fremtræder mere som nødtørfigt sammenføjede brudstykker end som en helstøbt enhed. Selv om det lykkes i de mere generelle kapitler, »Seville in the Sixteenth Century«, »The Opening of the New World« og »The Sevillian Money Mar-